

Lja märgid.

Lendleht wiimase aja sündmuste kohta.

Kõigekõrgem manifest lubab meile südametunnistuse, sõna ja koosoleku wabadust ning isiku puutmatust anda ja kutsub meid riigielu korraldamiseks kasulikule tegewusele; wiimase aja nähtused, iseäranis Tallinna kurwad sündmused, näitawad selgeste, kui hädaohtlik ja pikema aja peale üsna wõimatu see seisuford on, kus keegi ei tea, mis ligem filmapiik toob, sellepärast tehku igaüks jõudu mööda selleks tööd, et julge, rahulik, seaduslik ja õigusline seisuford üleüldse jälle jalale saaks seatud!

Sellel soowil ja sihil on käesolew lendleht wälja antud, selle poole tahab ta lugejate mõtteid juhtida.

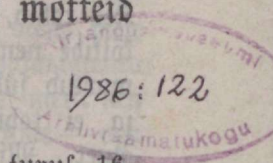
Matmise kõne

nende ühisel matusel, kes Tallinna turul 16. oktoobril langesiwad.

Widanud õpetaja R. Surt Rahumäel 20. okt.

Jumala Isa ja Poja ja Püha Waimu nimel!

„Kes annab mulle, et mu peas wett oleks ja mu filmad filmawee hallikad oleksiwad, siis

nutaksin ma ööd ja päevad neid, kes mu rahva seast maha on löödud." Kus oleks see prohveti kaebamine küll sündsam, kui praegusel tõsisel, kohutaval filmapilgul? Meie seisame oma wendade ja õdede lahtisel haulal, keda salalik, surmaw püssikuul järsku, ootamata, ilma süüta tabas õnnetul pühapäewal. Meie süda tahaks täna murduda leinamise ja walu pärast. Mii palju õitsemaid inimese elusid hirmsal kombel hauda langenud — ja miks-pärast? 47 kodaniku meie linnast, kes mõne päewa eest alles lootusega tulewikku waatasid, kes ühes meiega täis igatsust paremaid päivi ootasid, nad on hirmsal 16-da oktobri wereõhtul surmale saagiks langenud. Walguse ja wabaduse päike, mis meile pea peale selle tõusis, ei pidanud neile mitte paistma, õnnelikku ja paremat tulewikku, millele meie wastu sammume, ei tohtinud nad mitte maitsta. Täna nüüd seisame meie leinates nende lahtisel haulal ja tahame neid fängitada külma mulla põuesse. Meie tahame seda teha selle Jumala nimel, kes taewa ja maa on teinud, kes ka Issand on üle elu ja surma.

Armsad leinajad! Palju on kohut mõistetud, palju kaebtusi tõstetud wiimsil päivil. Kes tohib, kes võib meie seast wastust anda kõikide nende raskete küsimuste peale, mis meie murtud südames liiguvad? Ka mina ei taha ja ei tohi kohut mõista. See ei ole minu amet. Mina olen siia tulnud teid trööstima ja teie filmapisaraid ära kustutama armastuse käega. Ja kus leiaksime meie küll paremat, jäädamamat troosti, kui meie truu Jumala sõnas, kelle omad meie kõik oleme elus ja surmas. Ta lasseb ka teile täna oma prohveti Jeremia suu läbi ütelda:

„Ja ma tahan nende leinamise rõõmus-
tuseks pöörata ja neid trööstida, ja
neile rõõmu anda pärast nende kurb-
tust.“ (S. l. 31, 13.)

Kurb ja pime oli see aeg, mil Jumala
mees Jeremia need sõnad rääkis. Saba ohkas
ja ägas üks jagu Juuda rahwa seas Baabeli
orjaille all. Ja aeg, kus ka teine osa Ju-
mala äravalitsetud rahvast häbistawa wangi-
põlwe pidi minema, ei olnud enam kaugel.
Prohwet näeb oma nägija filmaga seda õnne-
tut tulewiku. Sellepärast on tema süda raske
ja tema meel rõhutatud. Aga selle leinamise
wastu astub wõidurikkalt lootus, lootus pa-
rema tulewiku peale. Prohweti filmaga waa-
tab ta üle olewiku pimeduse parema, õnneli-
kuma tulewiku poole. Ta teab kindlaste: rah-
was saab oma wabaduse tagasi, rahwas wõib
jälle pühast linnas oma elawat Jumalat tee-
nida, ta tohib jälle oma kalli kodumaa pinnal
rõõmu ja muret tunda. Nõnda näeb Jeremia
waimus päikest tõuswat, päikest, mis uueste
walgust ja wabadust toob.

Nagu Prohwet Jeremia, nõnda kaebame
ka meie täna oma wendade ja õdede haul
Kui palju õnne ja lootust, rõõmu ja armas-
tust matame meie täna maha. Küll oleme meie
ka enne leinanud ja nutnud, kui halastamata
surm mõne meie armsatest omastest meilt ära
riisus ja meie nende hauakünkal seisime — aga
täna on walu üleüldine. Mitte mõni üksik
peresond ei ole surma libedust maitsta saanud,
waid meie terve rahwa süda tunneb libedat
walu selle rohke lõikuse pärast, mida surm
meie linna turul on pidanud. Ja leinata ja
nutta, seda tohime meie täna kõigest südame
põhjast.

Aga nagu prohvet Jeremia, nõndasama tohime ka meie täna oma walu waigistada. Ka meie tohime täis lootust parema tulewiku poole waadata. Ja mitte üksi sellepärast, et ammu igatsetud wabaduse ja priiuse päite meile tõusnud, ei, meil on weel rohkem põhjust endid trööstida „ja oma leinamist rõõmustuseks pöörata“. Meie oleme ristiniimesed. Meie kanname kõik selle nime, kellele on antud kõik meelewalgus taewas ja maa peal. Meil on Issand Jeesus Kristus, surmaäärawõitja ja eluwürst. Üks tema sõsja annab meie elule, olgu ta ka kes teab kui kurb, alles õige wäärtuse. Meie teame, ta ei ole mitte asjata meie eest surma läinud. Tema läbi on ka meil igawese elu lootus. Waimus näeb meie film igawese wabaduse mägesid, kus ka meie surnud kord peawad kõndima tema kaitsemise all. See lootus õndsana, parema tulewiku peale trööstigu ka meid kõiki, armsad leinajad, ja selles lootuses hüüdkem oma armsatele hauda järele: „Sälle nägemiseni!“ Jah, ükskord tahame meie teid jälle näha ühel paremal maal, kus häda ja walu enam ei ole ja kus õigus ja tõde teineteisele suud annawad. Andku seda Jumal!

Meie aga, kes meie weel elame, tahame oma wendade ja õdede haudade üle wabadusele ja walgusele wastu sammuda. Meie tahame nende mälestust selle läbi auustada, et meie kõik täna tõutame tõsiselt käed abra külpanna ja tööd teha mehiste, julgeste, wapraste; tööd teha igamees omas ametis, aga ka tööd teha meie suure riigi ja kodumaa uueste sünnitamiseks. Ja seda tõutust tahame meie ka pidada, igauks, olgu meie jõud ka kes teab kui wäikene. Edasi, Eesti rahwas, walgus tõuseb! Kas teie näete seal kaugel päitest

tõuswat?! Wastu päiteisele, ta toob meile õnnist wabadust!

Teie aga, lahkunud mennad ja õed, hingete oma Issanda rahus! Tulgu teile kord see päew, kus Jumal, meie Issand, teid wiib Jumala laste igamesele, õndsale wabadusele! Amen.

Wiimaste sündmuste kohta.

Reis 17. oktobri hommikul Tallinna turule tulimad, need waatasiwad hirmu ja jälestusega seda pilti, mis nad seal nägiwad ja ei wõi seda elu otsani unustada. Seal, kus muidu igal hommikul elaw liikumine ja tungimine oli, kus söögi aineid osteti ja müüdi, seal lamasiwad surnu kehad, mehed, naesed ja lapsed läbi segamine oma mere sees, ära purustatud peade, ära lõhutud ihudega, ja et kiwine põrand werd wastu ei olnud wõtnud, siis oli see madalamate kohtade peale suurteks loitudeks kokku walgunud. Umbes 200 inimese werd oli sinna walatud . . . ja ühegi inimese sulg ei suuda seda ahastust kirjeldada, mis nendel päewadel Tallinnas tunti. Aga mis kõige rohkem minu südamest läbi lõi, ei olnud mitte haawatute hoigamised ega leinajate hädakisa, waid parastamine, mida siit ja sealt kuuldi . . . Parastamine niisuguse hirmsa õnnetuse juures — kes tahaks seda uskuda? Ja ometi on see tõsi! Parastasiwad pealegi mitmed, kes enmast usklikkudeks ja Jeesuse jüngriteks peawad. Kes suudab sellest aru saada? Meie wõime aru saada nendest, kes reedi õhtu riisudes ja laastades linna mööda käisiwad, sest neid ajas poodide röövimisel saagihimu taga; meie wõime aru saada

soldatitest, kes rahulitu rahwa hulga peale sihtiswad, sest neid on teenistuses õpetatud iga kasku pimedast peast täitma, aga meil on kogu ni wõimata aru saada nendest, kes õnnetuse üle kahjurõõmu tundsiwad ja õnnetuse osalisi parastasiwad. Igatahes ei ole niisugused kahjurõõmu tundjad ja parastajad usklikud Jeesuse jüngrid ja järelkäijad, sest nende sees ei ole põrmugi seda meelt, mis Kristusel Jeesusel oli, kui ta ütles: „Mõtlete teie, et need sinatsed Kalilea rahwas suuremad patused olnud, kui kõik muu Kalilea rahwas, et nemad seda on kannatanud? — Ehk mõtlete teie, et need kahetsateistkümmend, kelle peale Siloa torn langen ja tappis neid ära, suuremad süüalused olnud, kui kõik inimesed, kes Jerusalemmas elasid? — Mina ütlen teile: ei mitte!“ — Jah, kõik need paarsada, keda soldatite kuulid tabasiwad, ei olnud sugugi suuremad süüalused, kui kõik teisedki inimesed, — kõige paremad, ja auusamad ühes arwatud — kes Tallinnas elasid. Igaüks meist oleks wõinud nende kuulide alla juhtuda ning igaüks tänagu Jumala armulikku hoidmist, kui ta sel õhtul elusse ja terweks jäi. Üks inimene läks kirikust koju, lauluraamat käes, ja mõtles wahest weel kuulbud Jumala sõna üle järele — seal tuli kuul ja sirutas teda maha. Teine oli omas kodus, läbi akna lendas kuul sisse ja tappis teda. Üks kojamees läks wälja wärawat finni panema, teda tabas kuul põlwest. Üks isa wiis oma kaks last wälja jalutama — ja tõi nende werised, läbilastud furnukehad tagasi. Üks abielu paar käis wagu si konna teel, kangel koosolekust, millest nad wist ei teadnudki, kuul tuli, haawas naese ja tappis mehe. Kellele meie seast ei oleks wõinud sedasama

juhtuda? Keda hoidis tema oma tarkus ehk ettemaatus? Üks teenija tüdruk oli koosolekul ja kuulas kõnesid; aga forraga tõusis tal nii kange joogi jänu, et ta koju pidi minema, kust ta sedamaid jälle tagasi tahtis tulla, kuid maewalt sai ta turult ära, kui seal lastmine lahti läks. Nii on sadasid teisi, kes tähendatud õhtul sealsamas olivad ja selle elu nagu juukse karva otsas rippus, aga süüsti õnnelikult peaseisivad. Sumal hoidis neid selle läbi, et ta neid parajal ajal sealt ära lastis tulla, aga palju suurem on nende arm, keda ta selle läbi hoidis; et ta neid üleüldse sinna ei lastnud minna, kus nad muudu wahest üsna jagedaste on käinud, ilma et seda keegi süüks wõiks armata.

Ei, meie ei taha mitte teiste süüd otsida, meie ei taha ka neid süüdistada, kes seal koosolekut pidasivad ja rahwa kokkukogumise põhjuseks olivad. Nende kohta kuuleme küll kõige rohkem huffamõistmist. Üteldatakse: „Seda nad otsisivad! Kes käsib neid ülemate wastu mäsama hakata?“ Mõni jutustab koguni, kuidas tema omas noores põlmes palju raskemates oludes üles on kaswanud, meistri juures õppinud ja tööd teinud ning lisab enesekitlikult juure: „Kas ma ei ole mees wõi mis?“ — See on tõsi küll, et ennewanast töörahwa olud weel raskemad olivad, kui praegu. Ka nende ridade kirjutaja on raskemates oludes üles kaswanud ja tööd teinud, kui need, milledes suur osa wabriku töölisi elab, — aga see oli endisel ajal ja meie ei wõi keegi ütelda, et kui meie praegu noored oleksime ja nende wabriku-töölise asemel seisaksime, kas meie mitte niisama wõi weel karedamine sedasama ei nõuaks, mis nemad? Meie pidime omas

noores põlves wahest rohtem ülekohtu ja liiategemist kannatama, kui nemad, aga kas meie sellepärast peaksime soovima, et ülekohtus ja liiategemine lõpmata edasi peaks kestma? Ja muud ei nõudnudki koosolejad töölised, kui kaitset ülekohtu vastu. Kui ehk mõned liiga karedad olivad, kui mõned oma nõudmistes ehk liiga kaugele läksivad, siis ei annud nad ometi milligi wiisil niisuguseks werewalamiseks põhjust. Seda võib nende ridade kirjutaja oma isikliku nägemise järele kinnitada, sest ta juhtus ise mööda minnes koosoleku juure, kuulis suurema osa kõnesid pealt ja peasis hädaltwaewalt püstitule alt.

Rohus saab järele uurima ja selgeks tegema, kes selle werewalamise otskohesed süüdlased on, meil tuleb seda ära oodata ja hoida, et meie kellegi üle enneaegu kohtu ei mõistaks.

Aga ühe üle võime küll kohtu mõista, peamegi seda tegema, see on: igauks iseenele üle.

Issand Jeesus ütleb: „Mõtlete teie, et needsinatsed Kalilea rahwas (kelle were Pilatus nende ohwritega oli seganud), suuremad patused olnud, kui kõik muud Kalilea rahwas, et nemad seda on kannatanud? Mina ütlen teile, ei mitte; waid kui teie meelt ei paranda, siis lähete teie kõik nõndasamuti hukka. Ehk mõtlete teie, et need kahetsatestkümmend, kelle peale Siloa torn langes ja tappis neid ära, suuremad süüalused olnud, kui kõik inimesed, kes Jeruusalemmas elasid? Mina ütlen teile, ei mitte; waid kui teie meelt ei paranda, siis lähete teie nõndasamuti õi hukka.“ (Luul. 13, 1—5.)

„Kui teie meelt ei paranda, siis lähete teie nõndasamuti kõik hukka!“ nõnda hüüab Issand Jeesus meile kõigile ka selle sündmuse juures, mis Tallinna turul roh-

tem inimeste elusid hävitas, kui Pilatus ja Siloo torn.

17. oktobril väljaantud kõige kõrgem manifest annab meile suuri ja väga kallid õigusi, mida meie Jumalat tänades ja rõõmuga vastu võtame. Riigi elu tõutatakse õiguslikele alusele seada, et igal pool parem kord ja kohus peaks valitsema hakkama, kui senini, et iga inimene võiks rahus oma tööd teha ja ülekohutu ning liia-tegemise eest kaitstud oleks, — aga ärge effige mitte! Seadused üksi ei jõua meile ialgi paremat põlve tuua, kui meie mitte ise paremaks ei saa. Seaduste parandamisest on vähe kasu, kui meie meelt ei paranda.

Üksipäinis Jehowa sees on õigus ja tugevus (Jes. 45, 24), sellepärast peame tema poole pöörama. Iga üksku inimese ja terve rahva õnn ja tublidus on Jumalas. Ei aita suured sõjaväed, ei ole kasu kapitalist — see kaub kõik nagu udu, ainult Jumala Waim on jäädam ja kadumata. Kus inimesed ennast Issanda poole pööravad, seal ilmub armastus ja tõde, meelevuus ja sõnawõtlif süda, armastus abielus ja armastus isamaa ning Keisri vastu — sest Jumal on elu hallikas, teda on meil tarmis õnnes ja õnnetuses, elus ja surmas. Kujutagu enesele teegi inimeste seltskonda ette, kelle keskel Jumala riiki enam ei ole: ei kirikut enam oma pühapäevade ja pühadega, oma jutluse, Jumala sõna ja õnnistusega enam ei ole — kas see ei oleks kohutav? Aga selle peale ei mõtle need, kes ristiusku wiikawad ja elawat Jumalat aujärjelt maha kiskuda tahawad. Kui Kristuse risti waenlastel tõeste korda lähets ristiusku ära hävitada ja seda eluhallikat rahwa käest ära võtta, siis kauks kõik: riik, kord ja seadus,

kõlbatus, kunst ja teadus. Umbusu ajad on kuivad põua ajad.

Kui Jisrael Jumala maha jättis, siis langes riik ja püha linn tehti wareteteks. Kuidas on lugu meie juures? Ürgem petkem ennast! Asi ei ole meie juures mitte hästi. Mitte see ei ole paha, et erakonnad riidlewad, et töölised streigiwad ehk et tööandjad ja töömõtjad isekeskis mõitlewad: riid mõib lõppeda, mõitlejad mõiwad kokku leppida. Meie rahwa õnnetus on see, et otsegu moeks on saanud, usu ja Jumala sõna wastu waenulikku olekut üles näidata, seda naerda, hirwitada. Nagu kord Babilistid Jisaki kaewu täis ajasiwad ja pärast suur riid kaewu juures tõusis, nii sünnib ka meie juures: eluhallikat püütakse kinni ajada, mõi, kus see mõimalik ei ole, ära kihwtitada. Tänu Jumalale, see ei ole kõigil pool nõnda; weel on tuhandeid ja kümneid tuhandeid, kes eluhallikast juua ihkawad, aganad ei astu oma tunnistusega julgelt ja mehiselt ette; nad hoiawad ennast kõrwale ja lajewad ennast kõrwale lükata. Nad ei ole enam moes. Ja waimu põua märgid tulewad igal pool ilmsiks: inimesed ei oska enam hea ja kurja, tõe ja wale wahel wahet teha. Paljud on eluhallika maha jätnud ja teewad enesetele kaewusid, mis kattised on ja wett ei pea.

Kui Jisraeli laste karjamaal jookswaid hallikaid ei olnud, siis kaewasiwad nad kõrbesse kaewud ja woorderdasiwad seest kiwidega ära ning lastsiwad wihmamee sinna kokku jooksta. Kui wesi sinna kauaks seisma jäi, siis läks ta sandiks ja hakkas haisema; mõnikord jälle, kui kiwid kattised oliwad, jooksis wesi pragude wahelt wälja. Et ole tõsi, see on rumal ini-

mene, kes hallika wett wõib saada ja siiski enesele niisuguse kaewu teeb? Siiski tegiwad seda Siisraeli lapsed ja tehakse seda meie ajal.

Noor rahwas kaewab omale kaewu, millel lõbu maitsemine nimeks on. Elust peab lõbu tundma, elu peab maitsema, ütlemad nad ja täidawad oma kaewu liha himu, filma himu ja elu kõrkusega, mis meie rahwa noortjugu ära kihwtitab, tema rammu ja waimuandeid häwitab. — Teised kaewawad kaewu meestele, mida nad kasusamiseks nimetawad. Raha peab sinna kokku weerima, warandust kokku walguma — aga sinna kaewu kaub nii mõnigi auus nimi ja hea südametunnistus. — Teised kaewawad kaewu rahwa õnnestamiseks ja nimetawad seda wabaduseks. Kristus tunneb seda kallist warandust paremine kui keegi teine enne wõi pärast teda, tema on taewast ise alla tulnud seda meile tooma. Aga ilm ei taha tema wabadust, waid wabadust ilma temata, wabadust Jumala wastu panemiseks. — Teised kaewawad kaewu inimeste kasuks ja nimetawad seda hariduseks. Haridus teeb inimest heaks, auusaks ja wabaks, ütlemad nad. O ja, meie ristiinimesed teame, et haridus ja wabadus ülikallid warandused on. Aga see peab õige haridus olema, mis meid Kristuse eeskju järele harib, see peab õige wabadus Jumala käskude täitmises olema. Haridus ilma usuta on katkine kaew, wabadus ilma Jumalata on haisew mudawesi. Kus süda ilma Jumalata on, seal on ta ilma troositita, ilma lootuseta, ilma armastuseta, ilma alanduseta.

Minult elaw Jumal wõib meid aidata ja tahab meid aidata, kui meie tema poole pöörame. Meie peame elu hallika juure tagasi

pöörama, muidu ei saa meie abi. Just meie aeg teeb awalikuks, et kõik kokku langeb, mis jumaliku põhja peale ei ole ehitatud. Rahwad ja riigid peavad uueste sündima, aga seda mõivad nad ainult sel kombel teha, et üksikud inimesed endid uuendavad oma meelewaimus. Kui ilma asi peab paremaks saama, siis peame meie ise paremaks saama — see on praeguse aja sündmuste wägew õpetus. Kui meie meelt ei paranda, siis saame kõik nõndasamuti hukka, nagu need, kes 16. oktobri õhtul Tallinna turul oma were sisse maha jäiwad, ilma et neil midagi iseäralist süüd oleks olnud, ilma et nad suuremad patused oleks olnud kui meie kõik, kes meie Tallinnas wõi teistes linnades ja maal elame. Sellepärast häbenegu need, kes õnnetuse osalisi parastada julgewad, ja palugu Jumalat, et nad ise sellesama saatusse osaliseks ei saa; jättem lohtumõistmine süüdlaste üle Jumala ja selleks seatud ülemuse hoolde ning palugem Jumalat, et tema meid hukatuse eest hoiaks.

Püha Jumal, sina kuuled meie palweid, sinu juure tuleb kõik liha! Ära ole meist kaugel ära ja ära pane oma palet meie eest warjule. Sinu inglite juures on rõõm ühe ainja patuse pärast, kes meelt parandab, — waata, meie tuleme oma patutunnistusega sinu juure. Meie tunnistame sulle üles kõik oma patud, omad isiklikud patud, oma rahwa patud, oma kiriku patud! Ära lükka meid mitte ära, waid wõta meid armust wastu. Meie usume su tõutust, et sa meie üleastumised kui paksu pilwe ja meie patu kui kerge pilwe ära kaudad. Oh Issand, kauta ära kõik Jumala kartmata meelt ja Kristuse waenlast, umbusku ja usu naermist, lihahimu ja walskust, ahnust ja

pillamist, laiskust ja nurisemist, sõnakuulmata meelt ja vastupanemise ning mäsku waimu; kauta ära usunõrkust, palwe puudust, armastuse leigust meie kogudustes! Anna meile kõik meie süüd andeks meie Ünnistegija kibeda kannatamise ja surma pärast. Saada oma Büha Waimu, et ta meid läbi ja läbi uuendaks ja pühitseks! Warja ja kaitse meie Keisrit praegu sel raske ajal, walgusta teda oma Waimuga, et ta wõiks ära tunda, mis sinu tahtmine on ja keela kõik waenlaste kurja nõuu. Sina oled ustaw ja õige, kuule meid ja anna, et meie sinu rahwas oleksime! Amen.

Rõigefõrgema manifesti puhul.

Minewal nädalal tõiwad ajalehed 17. oktobril wäljaantud Rõigefõrgema manifesti, nagu ta telegrammi teel siia oli saadetud. See manifest on riigiwolikogu seaduse täiendamiseks ja laiendamiseks ning tõutab Wene riigi kodanikkudele kõiki neid õigusi anda, mida nii tungiwalt ja palawalt on nõutud ja mis kõigis haritud riikides juba makswad on. Need on: 1) Täielik isiku puutumatus; ilma kohtuta ei tohita kedagi kinni wõtta ega mingisuguse nuhtluse alla heita; 2) sõnawabadus; igaüks wõib wabalt oma mõtteid ja arwamisi awaldada, talle ei tohita selle eest midagi teha, kui ta ka walitsuse ametnikkude tegewust karedastegi armustab; niisama wõib ajalehtedes ja raamatutes wabalt mõtteid awaldada ka neis asjus, mis senini keelatud oliwad; muidugi, kui keegi teist laimab ehk sõimab, wõi inimesi kuritegudele kihutab, siis peab ta kohtu ees selle üle wastust andma; 3) koosolekute ja ühiskuste

wabadus. Enne ei tohitud ilma politsei lubata ühtki koosolekut pidada, nüüd ei ole lubaküsimist tarwis, tuleb talle ainult teada anda. Niisama ei ole seltside asutamiseks enam tarwis luba paluda. — Wäga tähtjas on, et riigivolikogu liikmete walimisest ka need rahwawallassid kutsutakse osa wõtma, kellele 6. aug. seadus seda õigust ei annud, ja et ühtki seadust ilma riigivolikogu lubata maksma ei tohi panna ning et rahwa poolt walitud meestel tõeste wõimalus kindlaks tehtaks, et nad ministrite tegewuse järele wõiwad walwata.

Manifesti saamise puhul andis Gestimaa kuberner järgmise kuulutuse wälja:

„Kubermangu elanikkudel on Keisri Majesteedi Kõigekõrgem manifest juba teada, mis Wenemaale walitsuse asjades rahwa otsekohese osawõtmise peale rajatud uue riikliku korra ja kõigile Majesteedi alamatele südametunnistuse, sõna, koosolekute, ühenduste wabaduse ja isikliku puutumatuses kingib. Ülemuste peale saab tähendatud manifestiga kohus pandud nähtawale tulemaid korratusi, mõllamisi ja wägivalda tegusi waitsete elanikkude kaitseks eemal hoida. Et antud wabaduse uusi aluseid igapäewaste elunähtustega kokku seada ja selle juures korda alal hoida, wõiwad mitmed seltskonna kihid ja kohased ametikohad ettemalmistamata olla. Mina kardan, et selles asjas nii heasti ühe kui teiste wahel arusaamatused ja kokkupõrkamised ette tulla wõiwad, mille pärast mina tarwiliks arwan kõigile neid nõudmisi teada anda, mida mina oma all seisjate tsiwiil ja politsei ametnikkudele Kõigekõrgema manifesti täitmiseks kohuselt teen. Sest ajast hakates peawad kõik walitsuskohtade ja politsei ametnikud omas ametitalitustes

kõige kindlamat seaduste täitmist aluseks panema, seda alati meeles pidades, et kõik nende teenistus mitte rahva juhatamises ja tema järele valvamises ei pea olema, vaid tema kasude kui ka isikliku, poliitikaliku ja warandusliku õiguste hoolsas hoidmises seisab. Nüüd ei võidi enam mingisugused isiklikud arvamised ja waated süütegulisteks, keelatuteks ja uurimise alla võetavateks asjadeks arvatud saada. Niisugused avaldamised võivad ainult siis süütegulisteks ja uurimise alla võetavateks asjadeks loetud saada, kui nad otsekohe korrarikkumist ja awalikku wägivalda ülemuste vastu ehk isiku ja elanikkude waranduse julget seiskordda ähwardavad. Sellepärast ei pea politsei ennast asjasse segama, kui keegi oma isiklikka, olgugi kõige käreدامaid usulisi ja poliitikalisi waateid avaldab, neid suusõnalikult, kirjalikult ehk trükiteel wälja lautab, ehk jälle walitsuse seadlusi ja tema ametikohtasi armustab. Politsei peab ainult selle järele valwama, et mingisugused wägivaldteud ettemalmistatud ja täidesaadetud ei saaks, et poliitikaline kõne kedagi selleks ülesse ei äsfitaks, ja ainult aga selleks, ja et ühed rahwa klassid ja üksikud inimesed teiste rahulikku elamist ei takistaks. Sel põhjusel ei tohi inimesi, kes sotsialistlike õpetuste üle kõnesid peawad, sotsialistlike seltside ehk niisuguste erakondade poolehoidjad on, mitte ainult läbi otsida ja aresti alla panna, vaid ei tohi ka neid ülekuulamise ehk uurimise alla wõtta. Teiselt poolt aga ei võidi ainult vaid peab koguni neid seaduslikus korras wastutamisele wõtma, kes oma kõnes ülemuse kallale tungimist, ehk wägivalda teiste inimeste ja nende waranduse vastu nõuawad, selle peale waatamata, selle

poolt sarnane kõne peetakse. Politsei on kohustatud selleks abinõuusi tarvitama, et sarnane kõne kellegile kahju ei teeks ja saab vastutusele võetud, kui ta seda sündida lasseb. Mis koosolekutesse ja kokkukäimistesse puutub, siis peab politsei neid seadusi juhtnõbriks võtma, mis 14. oktoobril s. a. Valitsema Senatile antud Kõigekõrgemas Ukaasis üles tähendatud on. Nimetatud seaduse tarvitamiseks ei pea politsei misgisiugust kiusawat olekut ülesnäitama, ega ka püüdmist avaldama, koosolekuid ja kokkukäimisi oma juhtimise alla võtta. Politsei wahelasegamine seesuguste kokkutulekute toimepanemiseks peab ainult selle järele walmimises seisma, et need koosolekud mitte sarnatsed ei oleks, mis iga filmapilt korda ja elanikkude rahuliku elu ähwardavad. Need on üleüldised juhatused, mis mina tarwilikuks pean oma all olewatele ametnikkudele anda. Kui nende pruukimise juures wead ette tulewad, siis kutsun igaühte, kes niisuguste wigade all kannatanud on, minule sellest teatama.

Gestimaa kuberner Lõpuhin.

Tallinnas, 18. oktoobril 1905.

Riigiwalitsuse ametlik teadaandmine.

Peterburist. 17. oktobri manifestiga määras Keisri Majesteet ülesanded, mille täidewiimine Keisri Majesteedi kõikumata tahtmisel riigi alamatele waba ja elawat tegewust riigi ja rahwa heaks annab. Riigiwalitsus ei eksi mitte sellega, kui ta selle suurema osa Wene rahwa poolt, kes rahu jalale seadmist Wene maal soowib, osawõtmist loodab, kuid seesama walitsus ootab, et isamaa armastus Wene

seltskonda ka suurematele tegudel saadab. Uue
 korra jalale seadimiseks riigis on tööd, püsi-
 mata kindlust ja järjekorralist asjatoimetust
 vaja. Seltskond peab arusaamisele tulema,
 et ühe korraga terwet riigikorda ümber muuta
 võimata on. Praeguse korra ümbermuutmine
 tarvitab uute seaduste andmist ja muid muu-
 datusi. Selle ajani aga peavad praegused
 seadused maksma jääma. Riigivalitsuse poolt
 saab kõik selleks tehtud, et kohalikud võimud
 neid 17. oktoobril antud manifesti waimus
 täidaksivad. Ühes sellega peab aga ka riigi-
 walitsusele aega antama oma tegewust awal-
 dada, kus juures selle peapõhjuseks rahu ja
 korra jalale seadmine on. Mitmed seltskonna
 lihid püüawad aga rahwa usaldust riigi walit-
 suse wastu kõigutada ja temas rahutust kas-
 watada, mis ühtelugu tõsiste ja kahjusaatwate
 kottupõrkamistega ähwardab. Kui riigialamate
 suurem osa oma kohuseks peab walitsusele abiks
 tulla, siis peab seisukord kohe paranema; was-
 tasel korral ei tohi aga juhtumate ränkade
 järelduste ja eesfeiswate uuenduste läbiwiimi-
 seks wiivituse wastutus mitte walitsuse peale
 langeda, kes puhtast südamest korra jalale sead-
 mist ja uuenduste rutulist läbiwiimist soowib

Tallinna linna wolifogu üleskutse.

Kodanikud, Teie olete nüüd wabade kodanikkude
 õiguste osalisteks tunnistatud. Selle eel on
 pikk ja kurnaw mõtlus käinud, mis palju
 waewa, ohwrisid ja meelekindlust on nõudnud.
 Nüüd on eesmärgile lähemale jõutud, sellele
 eesmärgile, mida kõik paremad jõuud juba aas-
 tate jooksul kauge koiduna oma eel hõlma
 nägivad. Nüüd on filmapiik kätte jõudnud,

kus Teie kõite oma jõudu, püsibust ja meelekindlust selle poole peate juhtima, et uusi õiguste-aluseid nende täiuses finnitada ja kaitsta. Leidub ka nüüd veel inimesi, kes kõiksuguste pimedate abinõuudega selle vastu wõitlewad, et matsma pandud uuendatud riigikorra põhjusmõtted mitte nende täiuses wõidule ei jõuaks, kes sellepärast nõrgemaid Teie seast tegudele püüawad awateleada, mida iga haritud ja waba seltskonna poolt hukka mõistetakse. Wõib olla, Teid tahetakse rahurikkumiste ja wägiwalla=teele wiia, et siis näidata, nagu ei oleks wabam kord mitte küllalt kohane. Nii-sugustele kiusajatele ärge tinki oma usaldust, sest et nad Teile mitte head ei soowi, waid Teie paremaid püüdeid hukatusele wiiwad.

Meie rõõmu jekka, mis uue riigikorra loomine igaühe südames, kes isamaa käekäigu kohta mitte osawõtmata ei ole, elusse on kutsunud, segab ennast kurb mälestus, mis 16. skp. sündmusi walusalt puudutab. Just uue-duste ajajärgu eelõhtul kautasiwad paljud meie kaaskodanikkude seast oma kõige lähemad oma=sed. See kurb sündmus paneb meie peale wastutusriika kohuse selle kasuks töötada, et kõik need tumedad sündmused, mis nii hirmsa õnne usoga lõppesiwad, õiglase ja erapooletu kohiu ees selgitust leiaksiwad ja et kõik, kes milgi wiisil oma tegewusega selle raske õnnetuse juures süüdi kannawad, õiglase karistuse alla seaduste järele langetsiwad. Kodanikud! Olge julged, et meil uuendatud riigikorra abil wõimalik saab olema selgust muretseada. Erapooletu kohus peab awalikku arwamist oma otsusega rahustama.

Kodanikud! Pühendame õnnetute kaaswendade ja õdede mälestuseks wagusa rahupäewa

ja siis algame endise püsitudusega uuendatud riigis oma kohuseid täitma. Meie kõikide parem tulevik nõuab, et meie rahulikult, kindlalt ja väsimata edasi töötaksime. Küllalt on kallist verd valatud, küllalt on ohvriseid toobud! Rahu kosutagu nüüd meie wiljarikast tööd uuendatud alustel.

Tartu Eesti seltside üleskutse.

Kaaskodanikud!

Üleüldine poliitiline streik pandi toime, et Wene riigis isewalitsuse kufutamiseks kaasa aidata.

Isewalitsus on langenud.

17. oktoobril ilmus manifest, mis Wene maale nue riigikorra lõi. Isewalitsuse asemele astus konstitutsioon ehk riigipõhjustford laialisel alusel.

Nüüd ei määra maa ja rahwa saatust mitte enam üksiku inimese tuju ja tahtmine. Nüüd peab Wene riigis üksi seadus ja õigus maksma.

Ütski seadus ei saa edaspidi muidu maksma hakata, kui teda mitte rahwaasemikkude kogu heaks ei fiida.

Seadusi ei walmista mitte enam isewalitseja manifest ega ukas, waid ainuüksi rahwaasemikkude kogu otsus kindla korra järele. Ei saa enam ministrid, ei ministri-nõuukogud ega alamad walitsuse-wõimud oma „heaks armamist“ mööda eeskirju anda, mis seaduse mõtte tühjaks tegiwad.

Nüüd seisab ministrite ja kõigi teiste walitsusewõimude tegewus rahwaasemikkude-kogu tõlise walwuse ja ülewaatuse all.

Isegi endine isewalitsus seisab nüüd seaduse all.

Koormaid ega maksusid ei panda rahwale

ja maale mitte enam üffitu inimese heaksarvamise järele peale. Riigi maksud määrab rahwa-asemikkude kogu ära. Üffi rahwa-asemikkude kogu teeb selle üle otsust, kuidas riigi wara tulufalt maa ja rahwa heaks tarwitada.

Rahwa-asemikkude kogu walimisest kutsjub konstitutsion kõiki rahwaklassifid osa wõtma — ka neid, kellel senini walimiseõigus täieste puudus.

Konstitutsion ehk riigipõhjustord tõi Wene-maa isewalitsuse wõimu orjadele täielikud politilised kodaniku-õigused.

Südametunnistuse-wabadus wõtab ilmariigi elanikkude miljonite rinnalt rõhuwa sunduse koorma ära. Edaspidi wõib iga kodanik uskuda, mis tema tahab, ja mõelda, kuidas tema soowib.

Sõna wabadus toob õiguse, kõnele da, mis sa tahad, kirjutada, mis sa soowid, trükkis awaldada, mis sa tarwilikuks pead — ainult seaduse ja kohtu ees wastutad sa oma sõnade ja tegude eest, kui sa üle õiguse piiri lähed.

Koosoleku-wabadus wiib halwama sundus, et meie iga wäiksemagi kokkutuleku jaoks politsei-meeste ja paljude muude „üle-muste“ luba pidime „paluma.“

Tihti ootasime „luba“ ilmaaegu.

Ühijuse- ja ühinemise-wabadus annab üffikutele inimestele, kui ta terwetele rahwaliikidele wõimaluse oma kasude kaitsemiseks kokkuheita ja oma põlwe parandamiseks õigusi nõuda ja wõita.

Õffitu-puutumatusse põhjusmõte pandakse weel enne uue riigimolifogu ehk rahwa-asemikkude kogu otsuse tegemist täielikkudes piirides kõhe maksma. Edaspidi ei wõi inimesi mitte enam politsei ega muu walitsuse-

mõim omamõistiselt kauemat aega kinni pidada, ehk eluks ajaks ära kaduda lasta, ilma et mõimalik oleks olnud ennast õiguse ja kohtu abil faitsta.

Nüüd võib inimest ainuüksi seaduse järele kohtu ees karistada.

Seda tähendab konstitutsioon.

Konstitutsiooni mabal alusel hakkame nüüd uue jõuuga tööle. Terwe rahwas ja üksikud rahwaliigid mõiwad tõlise waewa ja püüdmise waral oma eluforda tõsta. Ühiseluliste paranduste läbi tuleb üksikute rahwaosade, kui ka terwete rahwaste wahel õiglus walitsema panna.

Politilise streigi siht on kätte saadud.

Politilisel streigil on põhi kadunud.

Konstitutsiooni awaral alusel raiume tõlise töö ja waewanägemise waral kindel koda üles, kus igal üksikul inimesel ja terwel rahwal lahendam oleks elada.

Üles erutatud aegade järele rahulikule tööle!

Raaskodanikud, töölised ja tööandjad, ärimehed ja muu kutse pidajad — kõik wiibimata üles rahulikule töötegemisele!

Tartus, 20. okt. 1905.

Tartu Gesti seltsid: Gesti Käsitöölise Selts, Gesti Põllumeeste Selts, Karaskuse Söber, Taara, Ugaunia, Wanemuine. (Post.)

Suured matused Tallinnas.

Tallinnas ei ole inimeste mäletamisest saadik weel ialgi niisugust rahwa kogumist nähtud, kui 16. oktobri sündmuse ohwrite ühisel matmisel, mida neljapäewal 20. okt. toimetati. Hommiku aeglaste hakkas rahwast uuele turule kokku woolama, ja kell 10 oli turg ja selle ümbruses olewad wulitsad ja

platsid kui ka Wirumärava mägi rahvast täis, sest et kõik furnukirstud õnnetuse paigale kokku toodi, kust ühes rongis furnuaiale pidi minnuda. Õnnetuse paigal pandi lugemata hulk pürgasid ja lillekimpusid puusärgide ehteks. Kõik wabrikute töölised, kõik Eesti feltsid olivad pürgadega ja leinaloori sisse mässiitud lippudega ilmunud; niisama olivad linnaameti liikmed matusele tulnud ja toreda pärja kaasa toonud. Warsti pärast kella 10 olivad kõik puusärgid koos, rahwas laulis muusika saatel „Mu elu Kristus ise“ ja siis hakkas leinarong liikuma: kõige eel läis wanter, mille peal määratu suur koorem lillesid ja pürgasid kuhjas oli, selle peale kanneti 47 furnukirstu üksteise järele wälja, kuna muusika koor pakkamisi „Ma kummardan sind, armu wägi“ mängis. Et linnavalitsus matuste tarwis tänuwäärilisel wiisil abiraha määras, siis oli ka nendele, kellel omakseid linnas ei olnud ehk kelle omaksed waeled, kaunid ja wiisakad kirstud ostetud. Jaani uulitsast läbi mindi Suure Roosikrantsi uulitsale, kus furnukirstud wankrite peale pandi, sealt läks rong Suure Pärnu maantee kaudu Rahumäele. Ringkonna kohtu, Tallinna klubi ja teiste majade akentel, kust rong mööda läks, olivad küünlad põlema pandud, paljude majade peal olwad ka leina lipud lehmimas. Werstapikkune rong jõudis alles kella 1 ümber Rahumäele, kus 6 suurt hauda Pauluse koguduse platsi peale kaematud oli, iga haud kuu kirstu jaoks. Kaarli kiriku abi õpetaja R. Hurt pidas matusekõne, mis käesolemas lendlehes ära on trükitud, kuna õpetaja Grohmann sündsaid piiblisõnu rääkides matmiskorra täitis ja õpetaja Wiikmann lõpupalwe pidas.

Pärast matmise toimetust peeti veel palju teisi kõnesid linnaameti, feltside, ajalehtede jne. nimel.

Matuse jumalateenistuse jaoks oli 20,000 laululehte trükitud, aga neid oli liiga vähe ja suurem osa matuselisi pidi ilma jääma, selle järele võib arvata, et umbes 40—50,000 inimest kokku oli tulnud. Määratu rahvasumma peale vaatamata peeti siiski nii hästi minnes ja tulles kui ka seal olles otse eeskujulist korda, mis kõige vähemal viisil rikutud ei saanud. See tuli küll sellest, et korrapidajad rahva enese keskest olivad seatud ja politsei ega soldatid sellest osa ei võtnud. — Surnute arv, mis sel korral maeti, oli, 47, kuna aga surma saanute arv palju suurem oli; muist neist oli juba waremine maetud, teiste matmine jäeti edespidi seks, kuni eemal elavad sugulased nende surmast teatust saavad.

Rahustuseks.

Tõpmata suurt ärevust sünnitavad kuulujutud, mille järele mõnedel 16. oktobri õhmeritel haawrite haamad olla olnud. Et selgust saada, on Tallinna linnawalitsus selle asja kõige hoolsama uurimise alla võtnud ja kõitide tohtrite käest, kellel haamatutega tege mist oli, teateid ja seletusi palunud. Kõit tohrid kinnitavad, et ühegi haamatu juures ei haawli ega revolwri kuuli haawajid ei ole leitud, waid kus pealiskaudu maadates haawli haamad näitawad olewat, seal leiti haawade sees tõepoolest kivid ja püssikuulide killud. — Nagu teada, võib Röntgeni kiirede abil inimese ihust läbi näha ja nii on sellekohaste riistade abil kõit

kahtlased haawad läbi uuritud; paljudest haawadest on ka kivi wõi kuuli kilbusid wälja wõetud. Kõllud wõiswad aga sel wiisil tekkida, et püsfikuulid wastu uulitsa kawa puruks läksiwad ja ühtlasi ka kiviide küljest kilbusid purustasiwad, mis suure hooga maas lamawaid inimesi haawasiwad, sest et muist kuulisid wäga madalaste on käinud. Selle juures peab meeles pidama, et soldati püsfikuulidel nikkelist kestad ümber on, muidu ei oleks paljas tinakuul wähest mitte nõnda wiisi kivi purustada wõinud, ega ka ise puruks läinud.

Soodetawaste saab linnawalitsus ligemal ajal täielikuma aruande selle asja kohta awaldama, mis ajalehtede kaudu kõikide lugejate kätte ulatab.

Runa nüüd see selge ja kindel on, et 16. okt. Uuel turul ükski haawatutest haawlitega haawatud ei ole, siis langewad iseenesest kõik need kuulujutud kokku, mis üht osa Tallinna kaaskodanikta selles süüdistasiwad, nagu oleks need kas soldatite kestel wõi ligiolemate majade afnatest jahipüsfidega inimeste peale lastnud. Ka selle asja kohta maksab: „Mis pärast mõtlete teie kurja omas südames?“ Sest see on wäga kurwastaw ja häbistaw ühtlasi, kui meie walmis oleme oma kaasinimestest kõikisugust kurja mõtlema ja kõigealatumaid tegusid uskuma. Ürituseks ja ärewuseks on meil möödaläinud päewadel muidugi põhjust küllalt olnud, ja kui Jumal ei halasta, tuleb meil veel palju raskeid päewi üle elada, sellepärast kadugu kõik ilmaaegne ja ülekohtune äritus ja pahandus!

Tallinna linnawolikogu eraforralise koosoleku otsused.

Oktoobrikuu 14. päewal kella 4 ajal pä-

raft lõunat hakkasivad kuritahtlised rahwasalgad Tallinnas purustama ja lõhkuma. Wäksjarwuline tundmata inimeste salt, kes mingisuguseid tõkkeid walitsusekohtade poolt ei leidnud, kellede hoolets elanikkude julge kord oli usaldatud, toimetas oma purustamise- ja rööwimise-tööd ilma takistufeta mitme tunni jooksul, ühest poest ja ühelt uulitsalt teise minnes. Gaasimalgustus kustutati ära, uulitsatelt kadusivad inimesed ning kõik öö oli terve linn suures hirmus. Järgmise päewa hommikuks kutsuti linnapea poolt linnawolikogu erakorraline koosolek kokku, mis kella 1 kuni 6¹/₂ kestis. Wolikogu arwas selleks, et linnas korda alal hoida, kõige paremaks ennaft wabrikutööliste poole pöörata, osalt sellepärast, et nad rohkem organiseeritud on, osalt ka sellel põhjusel, et need samad töölised jaanuarikuu segaduste ajal selles asjas linnale kõige suuremat toetust ülesse näitawad. Säbirääkimised töölistega lõppesiwad heade tagajärgedega, sest et wolikogu tööliste poolt ette pandud nõudmised, millede täitmisel nad nõuus oliwad linna kaitset oma peale wõtma, täieste õigestes ning kõigiti toetamisewäärilistes tunuistas. Need nõudmised oliwad järgmised: politikasüüdlaste wabastlastmine, uulitsatelt sõjawägede ära kutsumine ning ülemale walitsusele järgmise sissuga telegrammi saatmine: „Hirmusad juhtumised, mis 14 ja 15. selle kuu päewal Tallinnas ette tuliwad ja mis täieste iseäraliste abinõuudega ära lõpetati, sünnitasiwad linnas üleüldist hirmutundmust. Wolikogu, kes oma erakorralisel koosolekul nende abinõuude üle aru pidas, mis elanikkusid waigistada wõiksid ning sarnaseid sündmusi ette tulla ei laseks, tegi ühel häälel otsuseks palwet awaldada, et sõna-, trüki-,

koosolekute- ja ühifuste- wabadus antaks ning isiku puutumatas kindlaks määrataks; peale selle, et rahwa asemikud seaduse- andjaks koguks kokku kutsutaks, mille liikmed üleüldise, üheõiguslise, otsekohese ja salajase healetamise põhjal peawad walitama. Wolikogu palub tähendatud palwet Keisri ette panna."

Sellepärast aga, et tööliste nõudmiste ühe osa täitmine mitte linnawolikogu wõimuses ei seisnud (politikaliste süüaluste wabastamine ja sõjawäe- salgade uulitsatelt äraforistamine), pööras linnapea oma abiga linnawolikogu soowi järele kubeneri poole ja palus, et nimetatud nõudmised täidetaks. See lubamine sai kubeneri poolt tõutatud — kubeneri sõna peale ei pidanud $\frac{1}{2}$ tunni pärast enam ühtegi soldatit uulitsal olema — ja töölistel lubatiwad selle peale seltsamal õhtul linnakaitse oma hooleks wõtta. Aga kui õhtul kella $\frac{1}{2}$ 11 ajal tööliste kaitsealgad oma peale wõetud lubadusi täitma läksiwad, siis tuli ilmsiks, et sõjawäe- salgad weel ära foristatud ei olnud — ehk küll kubeneri poolt antud lubadusest enam kui 4 tundi mööda oli läinud. Sõjawäe- salgad peksiwad töölistel läbi. Sellesama juhtumise pärast kogusiwad töölistel endid uuele koosolekule kokku, et neid tingimisi läbi harutada, millede all nad edespidi linnakaitse oma kätte wõitsiwad wõtta. Ka linnawolikogu tuli uueks eraforraliseks koosolekuks, kokku et neid tingimisi läbi harutada.

Teiste tingimiste hulgas oli ka järelandmata nõudmine, et sõjawägi uulitsalt ära foristataks.

Nende tööliste saadikute nõudmiste harutamise ajal anti linnawolikogule teada, et kubener sõjawägede äraforistamisega täieste nõuus

on ja sellekohase käsu juba eelkäima päewa õhtul andis, ja et tööliste kaitsealkade kokkupõrkamist sõjaväe-salkadega ainult sellega võib seletada, et õigel korral ei läinud kubneri käsklusid täide saata. Peale selle teate saamist läks linnapea ühes linnanõuniku Lenderiga kubneri juurde ja tööliste asemelud läksivad volikogu vastust töölistele teatama, kes Uue turu peale vastust ootama kokku olivad kogunud.

Sel ajal ilmusivad äkitselt ja täiesti ootamatalt linna uulitsatel sõjaväed, et luuletatud lõhkumist Biru ja Karja uulitsatel maha suruda.

Kuna aga lõhkumist ülepea kusagil ei olnud, läksivad soldatid selle koha juurde, kus tööliised ja teised linna-elanikud neid abinõusid harutasivad, milledega linna kaitsema peats.

Selle peale matamata, et mõned linnavolikogu liikmed hoiatusega sõjaväe-juhataja ohvitseri ja politsei-ametniku poole pöörata kutsusivad, awati ilma ühegi harilikku hoiatuse ja märguandmiseta tule-andmine kogupaukudega tööliste koosoleku peale, mida tööliised muudugi milgi kombel oodata ei võinud, kuna nad walitsuse kõige kõrgema võimu poolt kubermangus lubadused olivad saanud, et nad sõjavägede kallaletikkumiste eest kaitstud on; neid lubadusi jäiwad tööliised ka uskuma.

Sel kombel saadeti sõjavägede poolt terve rida mõrtsukatöösid korraldada, millede ohwritelis surnutena ja hoomatutena sajad inimesed langetusivad — inimesed, kellede püüdmine ja siht oli — linnas korraldada ja alal hoida.

Kirjeldatud sündmused on jault terwele linnavolikogule tuttawad, jault volikogu liikmete poolt kindlaks tehtud, kes seda oma filmaga pealt nägivad.

Kiisuguse asja-seisukorra tagajärjel tuli

linnawolikogu otsusele, et administratsion kõi-
 tude tema mõimuses olemate abinõuude peale
 waatamata korra alalhoidmiseks täieste wõi-
 metu on, kuna ta aga selle wastu nende awa-
 likkude kiritööliste tegewustega, mis ta ela-
 nikkude isiku wastu korra saatis, elanikkude
 julge oleku kaitsmise nime all kõige kurwe-
 mate tagajärgede juurde wõib wiia. Sellepä-
 rast tegi linnawolikogu ühel healel otsuseks:

1. Kõige otsustawamat protesti nende met-
 sikute abinõuude wastu awaldada, mis admi-
 nistratsioni poolt korra ja rahu alalhoidmi-
 seks tarwitusele mõeti ja misjuures mitte ai-
 nult täieste süüta inimesi, waid ka neid, kes
 kõike oma jõudu elanikkude kaitsmiseks ära
 kulutawad, ilma wähemagi põhjuseta puruks lasti.

2. Prokurorivalitsuse käest nõnda, et ta
 nende isikute kohta, kes terwe rea mõrtsuka-
 tööde kordasaatmises Tallinna Uuel turul süüd-
 lased on, jalamaid uurimise ette wõtaks.

3. Tänašest päewast saadik politseile kulu-
 de-tulude arwes määratud summasid kuni korra
 jalaleseadmiseni mitte enam maksta.

4. Elanikkude-lihtidega ühendusesse astuda
 ja läbi rääkida, kudas seltskondlise julge oleku
 kaitsmise komiteed asutada, kuna linnawalit-
 sus temale nõutuwad summad määrab.

5. Ministrite nõuukogu esimehele krahw
 Wittele järgmist telegrammi ära saata:

Tallinna wolikogu telegramm sisemiste as-
 jade ministrile. Selle kuu neljateistkümnnendal
 päewal kell neli algasiwad linnas lõhkumised
 ja purustamised, mis terwe öö kestiswad. Ela-
 nikudel ei olnud mingisugust kaitsset. Wie-
 teistkümnnendal läks linna omawalitsusel korra
 tööliste abil rahu jalule seada. Ruberner
 lubas sõjamäe uulitsatelt ära kutsuda. Kuue-
 teistkümnnendal selle kuu päewal, kui linnawoli-

koogu tööliste wanematega selle üle läbirääkimisi pidas, kudas linnas korda alal hoida anti sõjamäe poolt rahuliku rahwakoogu peale, kes linnakaitse küsimusi harutas, püüdistest tulb. Tapetuid ja haamatuid on väga palju. Linnaomavalitsus avaldab sügawat hukkamõistmist selle tegewusetä oleku kohta, mis neljateistkümnenadal skp. juhtunud sündmusi lastis elusse tulla, niisama ka kuuteistkümnenadal sündinud kurbade juhtumiste kohta; ühtlasi heidab linnaomavalitsus kõiksuguse wastutuse oma pealt ära. Linna elanikkude seas walitseb lõpmata põnew ärewus.

Sinnapea G. G. Hiatsintow.

6. Nendele perekondadel ja inimestele, kes 16. okt. politsei ja sõjamäe kuritöölise tegewuse all kannatasiwad, 5000 rbl. abiandmiseks määrata, kuna wiimane summa komiteele, mis tööliste walitud wanematest ja linna-wolikogu walitud liikmetest koos seisab, ära antakse, kes ta kannatajate ja nende perekondade wahel ära jagab. Nende nimed, kes abi saawad, ja need abisummad, mis neile antakse, avaldatakse üleüldiseks teada-andmiseks kõikides ajalehtedes.

7. Neid määrusi ära trükkida ning kõikidele teada-andmiseks igasuguste abinõuudega laiale lautada.

G. G. Hiatsintow.

Tallinnas, 18. oktobril 1905.

18. oktobril pidas linna-wolikogu jälle era-korralise koosoleku, mis sellega algas, et linna-pea Rõigeförgema manifesti ette luges, rahwale uute õiguste ja wabaduste saamiseks õnne soowis ja kõiki ühisele, tulurikkale tööle üles kutsus. Sinnapea sõnad wõeti koosolejate poolt elawa waimustusega vastu. Selle peale tehti ühel healel otsuseks: 1) 17. okt. s. a.

avaldatud Rõigefõrgem manifest tuleb mitmes
 tuhandes eksemplaris ära trükkida ja maksuta
 rahwa seas laiali lautada. 2. Rõitidele nen-
 dele seltskondlistele asutustele ja ühiskutele
 inimestele, kelle waewa ja püüete läbi riigis
 seadusline kord maksma on pandud, tuleb kõige
 sügawamat tänu ja taastundmuft avaldada.
 3. Rõitide nende mälestuseks püsti tõusta,
 kes seadusliku korra fõsseseadmise eest wõidel-
 des ohwritena on langenud. 4. 1705 a. 17.
 okt. seega mälestada, et selle koha peale, kus
 Tallinna elanikud 16. okt. surma saiwad, wa-
 baduse-mälestuse sammas üles seatakse, kuna
 selleks otstarbeks rahakorjamine terwes Eesti-
 maa kubermangus ette wõetakse. 5. Sisemiste
 asjade ministrile tuleb palwetiri fõsse anda,
 et kohtu poolt wiibimata kõige waljum uuri-
 mine nende isikute kohta ette wõetaks, kes
 selles hulgawiisil tapmises süüdi on, mis 16.
 okt. 1905 a. Tallinna elanikkude juures, kes
 mitte mingisuguses seadusewastases tegemuses
 süüdlased ei olnud, toime saadeti. 6. Rah-
 wale tuleb üleskutse avaldada ja temale ette
 panna rahu ja korda niihästi sellepärast, et
 kõitidele kodanikkudele soomitud wabadused ja
 õigused on antud, kui ka sellepärast, et linna-
 walitsjus kõit sammud selleks on astunud, et
 selgeks teha, kes selles tapmises süüdlased on,
 ja et neid seaduslikule wastutusele wõtta. 7.
 tuleb paluda, et politsei wiibimata ajutiselt
 linnawalitsuse alla antaks, kuni sellekohane
 õigus seaduse-andwal teel lõpulikult linnawalit-
 suse kätte saab. 8. Linna-ameti juures tuleb
 ajutine nõuukogu fõsse seada, kes nendele ini-
 mestele maksuta nõuu annab, kes 16. oktobril
 1905 a. Uuel turul walitsuse tegemuse all kannu-
 tasiwad. 9. Tuleb paluda, et kõit politikalised wan-
 gid wabaks lastaks.

Korjandus.

Tallinna börsekomitee pani nende perekondade heaks, kes 16. okt. sünnimuse läbi toitja kautasivad ehk muud õnnetust saivad, korjanduse toime, kus 8000 rubla kokku tuli.

16. oktoobril haawatute ja surnute nimefiri.

Igakuks, kellel omakleid ehk sõpru Tallinnas on, lohkus 16. oktoobri õnnetuse sõnumid kuuldes ja ihkas hirmu ning murega teada saada: keda on õnnetuse hoop tabanud? Kas ka tema armsaid surnute ehk haawatute keskel on? Et piinawat kahewahel olemist kautada, awaldame siin haawatute ja surmasaanute nimekirja, nagu see 18. okt. „Teatajas“ ilmus.

Surnult on priihospitalisse järgmised inimesed wiidud: 1) Elias Tuberg, 2) Aleksander Erlep, 3) Mart Limberg, 4) Karl Mill, 5) Hindrek Ruia, 6) Johannes Ansmid 7) Rudolf Karu, 7) Rudolf Roos, 9) Jakob Preidorf, 10) Priidik Trummel, 11) Tõnis Warem, 12) Jaan Terik, 13) Gustaw Stolzen, 14) August Arno, 15) Leena Busch, 16) Otto Urma, 17) Mihkel Stammik, 18) Alfred Romberg, 19) Alfred Banert, 20) Anton Ticker, 21) Aleksander Schmidt, 22) Ewald Neumann, 23) Sahar Holkin, 24) Jeremei Sakkol, 25) Jaan Kroll, 26) Johannes Kamp ja 4 tundmata isikut. Tornimäele wiidi seltsamal ajal 4 surnut, kellest ühe ainsa nimi meil praegu teada on, nimelt Jakob Draw. Teised on omakste poolt ära wiidud. Hospitalis suriwad kuni 18. okt. pärast lõunapäeva: 1) Salomon Berkowits 2) August Rünamägi, 3) Aleksander Saast, 4) August Roormann, 5) Aleksander Britsu, 6) Robert Wild, 7) Johannes Salakas, 8) Jaak Nikker,

9) Tõnu Reba, 10) Eduard Pessa, 11) Minna Bahtrik, 12) Karl Kerjam, 13) Johan Peterson, 14) Hans Käsper, 15) Aleksander Nülf, 16) Priidu Widra, 17) Julius Palmiron, 18) Johannes Schmidt, 19) Rudolf Matsar, 20) Ferdinand Watsen, 21) Jaan Beekmann, 22) T. Rast, 23) Jakob Untenberg, 24) Jaan Mära, 25) Karl Drufeld. Priihospidali ravitsemisel, aga enamasti kõik raskesti haawatud, olivad esmaspäeval järgmised inimesed: 1) Johan Petta, 2) Friedrich Tõnisson, 3) Richard Mustad, 4) Rudolf Kinnaks, 5) August Reismann, 6) Peeter Holm, 7) Hans Saariist, 8) Peeter Mürk, 9) Erhard Scherwell, 10) Jaan Niilmann, 11) Otto Jürgens, 12) Eduard Flink, 13) Karl Udel, 14) Hans Tammit, 15) Herman Org, 16) Eduard Sobach, 18) Tõnu Enot, 19) Jüri Saar, 20) Hendrik Hallikuga, 21) Michael Simor, 22) Friedrich Nonats, 23) Gustaw Lutsins, 24) Karl Klemmer, 25) Aleksander Maikow, 26) Jakob Wolter, 27) Eduard Topmann, 28) Leonid Dstanik, 29) Johannes Wapris, 30) Gustaw Saar, 31) Julius Waiwald, 32) Alfred Berger, 33) Artur Pitt, 34) Hans Kivipuur. Peale selle on kergemalt haawatuid Dr. Greiffenhageni kliinikus: 1) Martha Lepp, 2) Meldros, 3) Turwa, 4) Schwarzbach, 5) Ignatjew, 6) Tõnis Pöör, 7) Jaan Ruff, 8) Friedrich Umal, 9) Woldemar Dras, 10) Jaan Schönberg, 11) Hendrik Wiidak, 12) Jaak Urgus, 13, Julius Tamm, 14) Leonhard Bergmann, 15) Jüri Alland, 16) Anton Aster, 17) Jaan Tiits, 18) Jakob Potaf. Peale nende olla mõned — wist 3 haiget, diakonisside haigemajasse wiidud.